

Lyhyys ja kärjistävä pelkistäminen novellia kertomuksena määrittävinä piirteinä

Kertomuksena novelli eroaa muodoltaan romaanista. Novelli on huomattavasti lyhyempi kuin romaani ja tämä rajoitettu pituus on novellia kertomusmuotona näkyvimmin määrittävä piirre. Lyhyys heijastuu kertomuksen rakenteeseen ja sisällöllisiin piirteisiin, rajoittavana tai mahdollistavana piirteestä ja katsontakannasta riippuen.

Kuten Bernard Bergonzi Ian Reidin (1977, 2) mukaan esittää: ”The modern short-story writer is bound to see the world in a certain way because the form he is using has an insidiously reductive effect [--]”. Toisin sanoen novellin lyhyt muoto ohjaa tyyllillisesti pelkistämiseen ja sitä kautta kärjistämiseen: kerronnan kohteena olevaa asiaa on katsottava novellin pituuden rajoitusten näkökulmasta eli pyrittävä karsimaan kaikki ylimääräinen pois ja esittämään vain olennainen. Kärjistämällä sanotusta asiasta tulee esiin olennaisin ja keskeisin. Tässä kärjistävässä pelkistämässä piilee novellin lajityypillinen ilmaisuvoima. Toimiva novelli käyttää lyhyyttä hyväkseen vahvuutena, kerronnan tehokeinona, jonka avulla korostaa haluttua piirrettä, asiaa tai sanomaa.

Pelkistäminen näkyy modernin novellin rakenteessa. Novelli on eräänlainen fragmentti: se esittää katkelman jostain ajasta ja paikasta, alkaen usein tapahtumien keskeltä ennalta esittelemättömässä paikassa ja loppuen kuin kesken. Lyhyiden ja tiivistetyn muodon seurauksena lukijalle esitellään novellin maailma nopeasti ja jo olemassa olevana: sitä ei rakenneta lukijaa varten, vaan lukija ikään kuin astuu siihen hetkeksi sisään ja poistuu kesken tarinan, avoimeksi jäävän lopun saattelemana. Avoimiksi jäävät loput yleistyivät postmodernismin myötä, kun tarinoista poistettiin eräänlainen huipennuksen ajatus esittämällä kaikkien suurten tarinoiden ja oivallusten ”kuolleen” eli muuttuneen tarpeettomiksi ja kadonneen modernin maailman mielettömyydessä. Tilalle tulivat avoimet loput, joissa tarinan tulkinta ja merkitys jäävät lukijan käsiin.

Novellin lyhyys heijastuu rakenteen lisäksi kertomuksen aikaan ja tilaan. Tapahtumat keskittyvät pääsääntöisesti yhteen rajattuun miljööseen ja novelli kuvaa tyyppillisesti lyhyttä, rajattua ajanjaksoa tai jotain tiettyä hetkeä. Novelli on siis lyhyt niin muodoltaan kuin ajallisesti ja tilallisestikin.

Miljööön rajausta novellissa peilautuu muodon lyhyteen, sillä novellin pituuden puitteissa laajan ympäristön kuvaus ei olisi toimiva ratkaisu. Tästä on toki poikkeuksiakin, kuten esimerkiksi Milan Kunderan novelli *The Hitchhiking Game* (1974) (suom. Liftileikki), jossa ympäristö vaihtuu autosta hotelliin. Tällainen miljööön vaihdos toimii, koska ympäristö pysyy edelleen rajattuna keskeisten henkilöihahmojen ympärille: kyseisessä novellissa se palvelee kertomuksen aihetta, jonka keskiössä on kahden päähenkilön välinen suhde. Ympäristön vaihdos heijastelee parisuhteen sisäisen dynamiikan painopisteen vaihdosta ja muutosta: autossa mies on suhteen dominoiva osapuoli, joka ohjaa niin suhdetta kuin autoakin, kun taas hotelliin saavuttaessa nainen muuttuu hallitsevaksi. Ympäristön kuvaus siis tukee kertomuksen aihetta.

Ajallisesti novelli voi kattaa otteenkaltaisesti kuvaten päivien pituisen ajanjakson, kuten Milan Kunderan *Symposium* (1974) (suom. Illatsut), tai keskittyä vain muutaman tapahtuman hetkeen kuten Ernest Hemingwayn novelli *A Clean, Well-Lighted Place* (1933) (suom. Siisti, hyvin valaistu paikka). Kummassakin tapauksessa kertomuksessa on esitetty novellille tyypillisesti vain ne hetket kuluva ajasta, jotka palvelevat novellia kertomuksena ja tarinaa kokemuksena. Näin aikakin novellissa tukee miljööön tavoin kertomuksen aihetta. Tämä eroaa romaanin kertomatyylisestä, jolle on tyypillistä ajankuvauksen valjastaminen henkilöihahmojen kasvun ja kehityksen esittämiseen.

Voikin sanoa, että toisin kuin romaanissa, jossa kertomus rakentuu usein henkilöihahmojen kehityksen ja kasvun ympärille ja hahmot ovat kertomuksen kuvauksen kohteena vieden tarinaa eteenpäin, novellissa hahmot eivät ole keskiössä, painotus ei ole hahmoissa, vaan kertomus rakentuu idean tai sanoman ympärille, jonkin asian kuvauksen ja käsittelyn varaan. Oivallinen esimerkki aiheen ympärille rakentuvasta novellista on Tim O'Brienin *The Things They Carried* (1990). Kyseinen novelli rakentuu täysin aiheensa varaan eli kuvaten tavaroita, joita erään joukko-osaston eri sotilaat kantavat mukanaan Vietnamin sodassa. Henkilöihahmoista ja tarinasta ei kerrota mitään, mikä ei jollain tavoin liity sotilaiden kantamiin esineisiin ja tavaroihin. Tällaisessa kertomuksessa kaikki kertomuksen piirteet valjastetaan palvelemaan aihetta ja tarinassa esitetään vain aiheen kannalta olennaiset tekijät. Tässä tiivistyy Bergonzin ajatus novellista kärjistävänä ja pelkistävänä muotona: kaikki kertomuksen osat suodattuvat novellin muodon lävitse.

Erityisesti henkilöihahmot nähdään tyypillisesti novelleissa pelkistävän ja kärjistävän muodon kautta. Lyhyys määrittää vahvasti henkilöihahmoja novelleissa:

romaaneissa hahmot kehittyvät, syventyvät, kasvavat ja ovat monitahoisia, rikkaita, mutta novellin laji kyseenalaistaa tätä hahmonäkemyksiä omalla tavallaan. Novellissa henkilöhahmojen kehittyminen ja syventyminen eivät ole keskeisiä tekijöitä eivätkä tarinan tarkoitus: hahmot ovat ikään kuin vain välineitä, joiden kautta kirjoittaja tuo esiin näkökantansa, esittää jonkin tilanteen tai tapahtuman tai idean, käsityksen. Tästä johtuen novellin henkilöhahmot ovat tyypillisesti karikatyyrimaisia, jopa yhden ainoan piirteen varaan yksinkertaistettuja persoonallisuuksia. Novellin kärjistävän muodon tuloksena painotus on yksilöissä ja yksilöllisissä eroissa, koska lyhyiden puitteissa ei ole tilaa eikä tarvetta hahmojen kehitykselle. Novellissa aihetta tutkitaan karikatyyrimaisiksi yksinkertaistettujen hahmojen kautta ja novelli haastaa ajatusta ihmisestä kasvavana ja kehittyvänä persoonana ikään kuin näyttämällä rajat niin ihmisen kehitykselle kuin kehittymättömyydellekin. Yksilö on luettavissa vertaukseksi yleisestä, kokonaisuutta edustavaksi osaksi

Voikin sanoa, että novellin toisena näkyvänä ominaispiirteenä muodon lyhyiden lisäksi on henkilöhahmojen kuvaus. Hahmojen kärjistyminen ja yksinkertaistaminen eivät kuitenkaan ole piittaamattomuutta tai tee novellista romaania kehittymättömämpää kertomuksen muotoa. Novelli vain ei pyri päämääriinsä samoin keinoin kuin romaani. Yksinkertaistamisen ja kärjistämisen kautta novellin on mahdollista tuoda esiin sellaisia piirteitä ja asioita, joita romaanin muodossa olisi vaikeata toteuttaa. Karikatyyrimaisen kärjistämisen kautta maailmaa ja ihmisiä voi usein kuvata tehokkaammin ja voimallisemmin kuin syvällisten henkilöhahmojen kautta: yksinkertaistamalla ja kärjistämällä novelli osoittaa, mihin kyseisessä kertomuksessa tulee keskittyä, mikä on tulkinnan kannalta olennaista.

Lyhyestä ja pelkistävästä muodosta johtuen novelli siis edellyttää kertomuksena tulkintaa. Tässä mielessä novelli lähentelee runonomaisuutta, turvaten lukijan tulkintaan kerrotusta. Novelli toimii vertauskuvien ja luottaa vertauskuvien sekä vertauksien voimaan. Kuten Shaw esittää:

The short story is a special case, with its own conventions, of art's capacity to make apparently straightforward or familiar things express complexities through metaphor, symbol and at the same time to bring seeming opposites into elegant and provoking relationship with one another.

Novelli kertomuksena esittää siis monimutkaisia ja monitahoisia asioita ja teemoja yksinkertaistamisen ja pelkistämisen kautta, asettamalla asioita uusilla tavoilla toistensa

yhteyteen. Eli novelli toimii kertomuksena hyvin samoilla tavoin kuin metafora toimii runoudessa. Esimerkiksi Raymond Carverin novelli *Are These Actual Miles?* (1971) (suom. Pitävätkö nämä mailit kutinsa?) kuvaa vararikkoon ajautunutta avioparia, joka kaupaa autonsa, ja novellissa auto toimii vahvana vertauskuvana. Se toimii vertauskuvana niin avioparin väliselle suhteelle kuin suhteen naisosapuolellekin.

Toinen runouteen liittyvä vertauskohta on myös aiemmin esiintuotu tarkkaan harkittu kokonaisuus, jonka jokainen osanen suodattuu novellin muodon kautta. Novelli näyttäytyykin selvästi kertomusmuotona, jonka on runouden tavoin oltava kertojansa hallinnassa. Kuten Pritchett osuvasti Reidin (1977, 54–55) lainaamana esittää:

The wrong word, a misplaced paragraph, an inadequate phrase or a convenient explanation, start fatal leaks in this kind of writing, which is formally very close to poetry. It must be totally sustained.

Toisin sanoen novellin tiivistetystä ja kärjistävän pelkistävästä muodosta johtuen jokaisen tarinan osanen on sovittava novellin kokonaisuuteen tasapainoisena osana. Kun novellin muoto pakottaa tiivistämään aiheesta esiin vain olennaisen, edellyttää toimivan tarinakokonaisuuden rakentaminen karsintaa ja kokonaisuuden tiukkaa hallintaa.

Poikkeuksen edellä esitelyihin novellin muodollisiin piirteisiin tuo novellin ja romaanin välistä rajaa hämärtävä novella. Kertomusmuotona novella omaa novellille ominaisia piirteitä henkilöihahmojen kuvauksen ja vertauskuvallisuuden osalta, mutta se on pituudeltaan jotain novellin ja romaanin väliltä. Liukuma novellin ja novellan välillä on vaikeasti määriteltävissä, novellan lainatessa kertomisen muotoja ja piirteitä niin romaanikerronnan kuin novellinkin piiristä.

Novelli on siis kertomuksen muoto, jota määrittää lyhyys. Tämä muodon lyhyys heijastuu kertomuksen rakenteeseen ja kaikkiin kertomuksen piirteisiin: niin tarinan rakenteeseen, ajan ja tilan kuvaukseen kuin henkilöihahmojen esittämiseen. Novelli toimii kertomuksena vertauskuvien voimin, edellyttäen lukijan tulkintaa. Muodon lyhyys pakottaa ja mahdollistaa kertomusmuodon vertauskuvallisen luonteen, sillä pelkistämisestä johtuen novellissa on tilaa vain kaikkein olennaisimmalle. Novellin voi sanoa olevan kertomuksena eräänlainen karsimisen ja pelkistämisen kautta esittämisen taidemuoto.

KIRA260: ShortS, Kertomuksen teoria, 5 op.
Kirjallisuus
TAIKU, Jyväskylän yliopisto

Nasti Rings
nasti.j.j.rings@student.jyu.fi
Kevät 2014

Lähteet

Reid, Ian. 1977. *The Short Story*. Methuen, Lontoo.

Mainitut novellit olivat lähdeaineistona kurssilla KIRA260: ShortS, Kertomuksen teoria, Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitos, Jyväskylän yliopisto. Syyslukukausi 2013.